

СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Теремець Л. А., аспірантка

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Обґрунтовано класифікаційні ознаки видів ефективності відповідно аспектам розгляду та напрямам використання земельних угідь. Розглянуто систему основних показників ефективності як основи вибору напрямку підвищення ефективності використання земель.

The classification features of efficiency types according aspects of consideration and directions of land use were proved. The system of key indicators as the basis for the choice of ways to increase efficient use of land was revealed.

Постановка проблеми. Питання, актуальність якого не змінюється з часом, є ефективність використання природних ресурсів. Якщо ж говорити про сільське господарство, то ефективне, раціональне використання такого природного ресурсу як земля – це стійке підґрунтя його сталого розвитку. Враховуючи такі основні властивості земель як родючість (яка залежить не тільки від фізико-хімічного складу, а й від технології використання) та обмеженість у просторі, питання правильного та раціонального використання земельних угідь набуває першочергового значення.

Для розробки та прийняття ефективних управлінських рішень стосовно покращення землекористування, слід приділити увагу визначенню системи показників ефективності використання земель. А враховуючи численність наукових досліджень, присвячених вирішенню цього питання, доцільно говорити про його складність та актуальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню визначення ефективності використання земель присвячена значна кількість праць представників класичних шкіл та сучасників.

Вивченню використання землі як головного елемента суспільного виробництва, присвячені праці А. Сміта, У. Петті, К. Маркса, Ф. Енгельса, які розглядали її з точки зору економічної теорії [1, с. 5]. Поняття “ефективність використання земель” розглядалось за часів командно-адміністративної економіки - В. А. Добринін, Г. А. Петранева, А. В. Беляев, К. П. Оболенський, О. Ф. Лопатіна. Вони пов’язували дане поняття з рівнем ведення господарства, який характеризується співвідношенням виходу продукції з одиниці площі землі (причому цільова направленість – максимізація виходу продукції з одиниці площі землі при мінімуму затрат) [2, с. 78; 3, с. 64]. Питання екологічності використання та охорони землі були не другорядними, однак не такими вагомими, як максимізація результату її використання. Сучасне трактування категорії “ефективність використання земель” розкривається як показник реалізації мети використання земель – задоволення запитів землевласників та землекористувачів, досягнення максимальних результатів, при оптимальній взаємодії з оточуючим середовищем [4, с. 132; 5, с. 90; 6, с. 85; 7, с. 12], як міра досягнення поставленої суспільної мети при оптимальному співіснуванні “природно-екологічної, соціально-економічної, техніко-технологічної та ор-

ганізаційно-управлінської” складових землегосподарювання. Теоретико-методологічні та практичні аспекти ефективності використання земель, шляхи її підвищення розкриті в працях сучасних вчених таких, як: В. Г. Андрійчук, В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров, А. М. Третяк, А. М. Царенко, П. Т. Саблук, Л. Я. Новаковський, О. А. Бугуцький.

Постановка завдання. Метою статті є проведення класифікації ефективності використання земель залежно від напрямів розгляду та аспектів їх використання; розгляд основних натуральних та вартісних показників, аналіз яких є основою вибору напряму підвищення ефективності використання земель.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вплив людини на довкілля, який характеризується серйозними, прогресуючими наслідками, визначається, на думку науковців, трьома фундаментальними факторами: чисельність населення; людські потреби, що мотивують діяльність людини і зумовлені психологічними, соціально-економічними та культурно-історичними факторами; культурні, соціально-економічні і політичні інститути, науково-технічний розвиток, норми і закони, які опосередковують поведінку людей [8, с. 3].

Аналіз зазначених факторів дає змогу зосередитись більш детально на розгляді земельних угідь як об’єкті різних напрямів впливу та використання суспільством, що може слугувати основою для виділення відповідних видів ефективного використання земельних угідь (табл. 1): екологічної, технологічної, соціальної та екологічної ефективності.

Таблиця 1

Види ефективного використання земельних угідь

Напрямок використання ресурсу	Аспект розгляду земельних угідь	Вид ефективного використання земельних угідь
економічний	ресурс, що використовується в діяльності економічного об’єкту	економічна ефективність
технологічний	об’єкт впливу щодо технології використання	технологічна ефективність
соціальний	об’єкт впливу соціальних та політичних процесів	соціальна ефективність
екологічний	складова екосистеми	екологічна ефективність

Джерело: Розроблена автором

Під економічно ефективним використанням земельних угідь варто розуміти використання земель, економічна доцільність якого визначатиметься співвідношенням економічного ефекту з площею земельної ділянки з урахуванням її якості та віддаленості.

Технологічна ефективність використання земельних угідь – це рівень використання земель в процесі виробництва, головним критерієм якого є науково-обґрунтована система ведення сільського господарства. Іншими словами, критерій ефективності оцінюється:

1) через максимізацію виробництва при певному об’єму земельних ресурсів;

2) через мінімізацію кількості земельних ресурсів, що забезпечують заданий об'єм виробництва.

На думку науковців, еколого-економічна криза, що є характерною ознакою сучасності, викликана рядом причин [9, с.120]:

- застарілою технологією виробництва та матеріально-технічної бази;
- відсутністю економічно-правового механізму стимулювання розвитку раціональних, еколого-безпечних технологій ресурсокористування;
- домінуванням підходу отримання максимального ефекту при мінімальних затратах, з неврахуванням вимог екологічної безпеки.

Тому сучасний стан взаємодії суспільства і земельних ресурсів, що призвів до загрозливого стану, вимагає дотримання принципу отримання максимальної вигоди з дотриманням екологічних норм використання природного середовища. А тому, екологічна ефективність використання земель повинна відображати оцінку результатів землекористування та системи землеробства з урахуванням їх техногенного впливу на навколишнє середовище. Поняття екологічної ефективності також включає в себе збереження та підвищення рівня родючості земель, що використовуються в виробництві.

За площею земельних ресурсів Україна займає одне з перших місць Європи, має високоякісні за складом ґрунти. Та ефективність їх використання значно нижча, ніж в середньому по Європі. Головними з причин цього науковці визначають наступні соціальні фактори: тривала відсутність власника, відсутність заснованих на приватній формі власності господарських формувань, низький рівень наукового обґрунтування ведення землеробства, та ін.

Отже, соціальну ефективність використання земель слід розглядати як відношення отриманих позитивних соціальних результатів до витрат, що використовувалися на досягнення стратегічних цілей соціально-політичної системи та реалізації загальнодержавних, галузевих та індивідуальних інтересів. Показники цього виду ефективності враховують соціально-економічні наслідки з реформування земельних відносин, прийнятих законів і норм, управлінських рішень різного рівня. При неможливості виконання кількісної оцінки ефекту потрібно проводити якісну оцінку їх впливу.

Кожен з наведених видів ефективності може бути вираженим через свої критерії (сукупність задач, цілей, вимог щодо отримання найкращих кінцевих результатів, що використовується для оцінки ефективності) та показники (фактори кількісного виміру). Проведення якісного аналізу вищезазначених видів ефективності використання земель можливе лише за умови комплексного розгляду системи вартісних та натуральних показників (рис. 1).

Проведення аналізу ефективності використання земель за вищезазначеними показниками є основою для вироблення та прийняття управлінських рішень щодо визначення засобів і способів покращення їх використання.

Підвищення ефективності використання земель можна досягти послідовним виконанням заходів, направлених на підвищення родючості ґрунту та покращення екологічного стану земель, зростання позитивних результатів господарювання, поліпшення існуючих технологій землеробства. Існує багато підходів до вирішення поставленої задачі. За командно-адміністративної сис-

теми вчені об'єднували основні напрями підвищення ефективності використання земель в сільському господарстві в чотири групи: включення в виробниче використання кожного гектару землі, що закріплена за господарством; підвищення економічної родючості ґрунтів; збереження родючості та охорона ґрунтів; покращення використання економічної родючості ґрунту [8, с. 68].

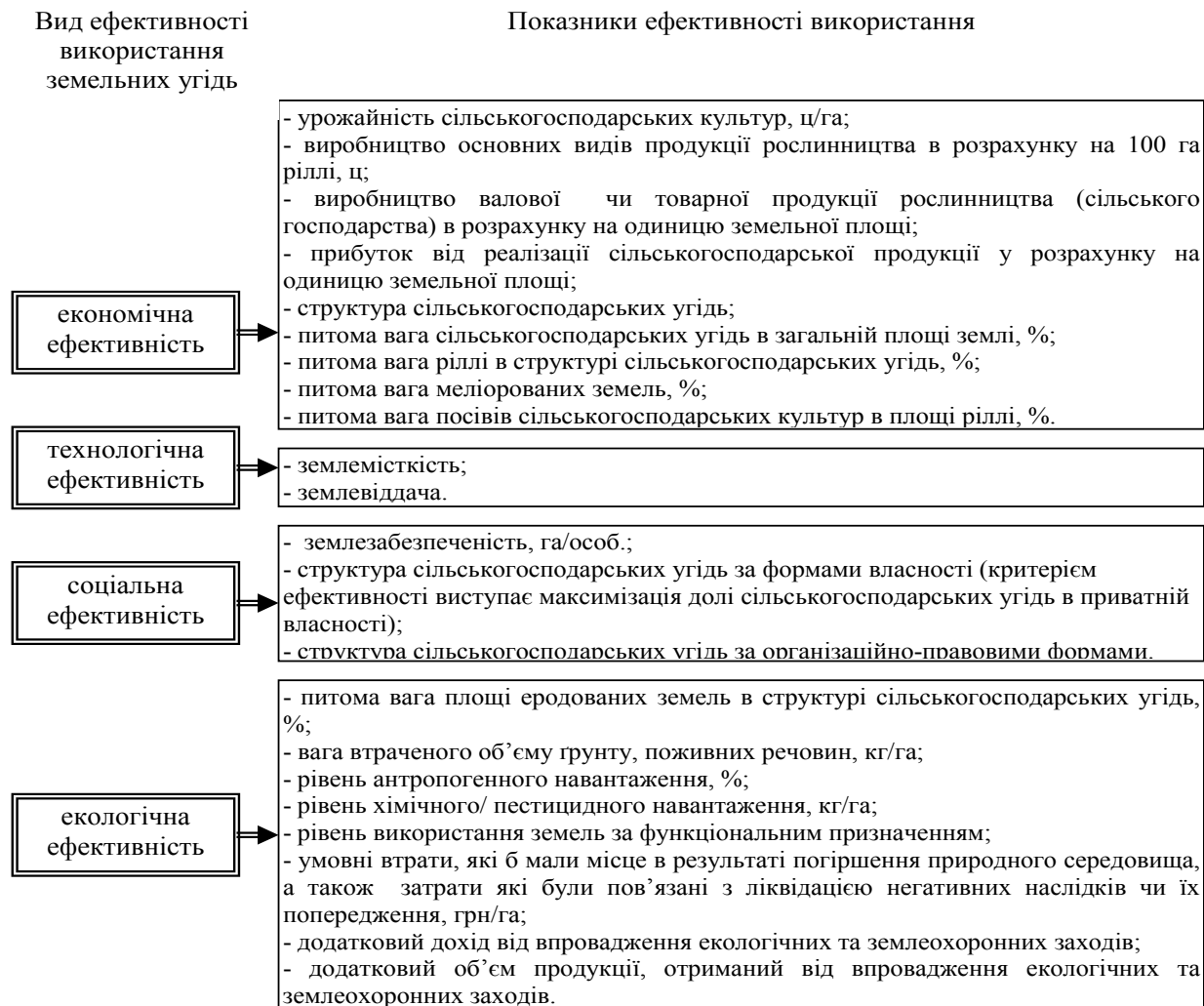

Рис. 1. Показники ефективності використання земель

Як бачимо, за командно-адміністративної економіки земельні угіддя розглядаються тільки як засіб виробництва. На сьогодні науковцями пропонується розширити вищеперераховані заходи (рис. 2).

Висновки. Аналіз факторів, що визначають специфіку впливу людської діяльності на оточуюче середовище, дає змогу детальніше розглянути землі, як об'єкти впливу та використання суспільством, зробити висновок, що сьогодні ефективність використання земельних угідь слід розглядати як поєднання чотирьох видів ефективності: економічної, технологічної, соціальної та екологічної. Сукупність показників по вказаних видах ефективності використання земель у сільському господарстві розкриває результативність діяльності об'єкту та рівень досягнення поставлених цілей, дозволяє більш повно та системно підійти до вибору напрямку підвищення ефективності використання земель.

Рис. 2. Порівняльна характеристика основних напрямів підвищення ефективності використання земель в сільському господарстві за командно-адміністративної та ринкової економік

Література:

1. Лісовицький В. М. Історія економічних вчень: 3-тє вид. випр. та доп. Навч. Пос. / Лісовицький В. М. – К.: Центр учбової літератури, 2009. — 240 с.
2. Економіка сільського господарства / [В. А. Добрынин, Г. А. Петранева, А. В. Беляев и др.]. – М. : Колос, 1984. – 544 с.
3. Лопатина О. Ф. Економіка сільського господарства / Лопатина О.Ф., Оболенский К. П., Фраер С. В. – М. : Издательство “Экономика”, 1977. – 390 с.
4. Будзяк В.М. Сільськогосподарське землекористування (економіко-екологічні та управлінські аспекти). Монографія. Під наук. ред. С. І. Дорогунцова. / Будзяк В.М. – К. : Оріони, 2006. – 488 с.
5. Радченко Г. О. Раціональне використання земель: поняття та зміст / Радченко Г. О. // Персонал. – 2005. – № 8. – С. 89-93.
6. Смагин Б. И. Эффективность использования ресурсного потенциала в аграрном производстве. Научное издание / Б. И. Смагин, В. В. Акиндинов. – Мичуринск : Издательство Мичуринского государственного аграрного университета, 2007. – 150 с.
7. Маркина В. В. Экономическая эффективность использования земли в рыночных условиях : дис. на соис. степени канд. экон. наук : спец. 08. 00. 05 “экономика и управление народным хозяйством (экономика, организация и управление предприятиями, отраслями и

комплексами – АПК и сельское хозяйство) ” / Виктория Владимировна Маркина. – Москва, 2005. – 197 с.

8 Дуднікова І. І. Система досліджень людських вимірів глобальних екологічних змін / Дуднікова І. І. // – К., 2008. – С.

9. Хвесик М. А. Економіко-правове регулювання природокористування: Монографія. / Хвесик М. А., Горбач Л. М., Кулаковський Ю. П. – К. : Кондор, 2009. – 524 с.

Рецензент – д. е. н., доцент Бойко Л. М.

УДК 336.143

ФІСКАЛЬНА СТІЙКІСТЬ: ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ

Тимошенко М.В., к.т.н., доцент

Дніпропетровська державна фінансова академія

У статті описується розвиток основних теоретичних підходів до використання поняття стійкості державних фінансів в міжнародній практиці. Аналізується досвід низки країн щодо підвищення стійкості державних фінансів. Розглянуто окремі аспекти даного поняття стосовно до української економіки.

In this paper the development of major theoretical approaches to the use of the concept of sustainability of public finances in the research literature is discussed. Experience of some countries to improve the sustainability of public finances is analyzed. Several aspects of this concept in relation to the Ukrainian economy are considered.

Постановка проблеми. Поняття стійкості державних фінансів (fiscal sustainability) є одним з найбільш широко використовуваних термінів при оцінці бюджетної політики і тісно пов'язане з іншим терміном - платоспроможністю уряду країни (credibility), тобто здатністю платити за своїми боргами. Для покриття дефіциту бюджету і оплати своїх боргових зобов'язань за попередні періоди уряд, як правило, вдається до внутрішніх та зовнішніх запозичень. Однак дані запозичення можливі, якщо економічні агенти впевнені в поверненні коштів. Якщо ж здатність уряду залучати необхідні йому грошові ресурси пропадає, він змушений оголосити дефолт. Тому дослідження проблеми стійкості державних фінансів пов'язано з необхідністю не допустити неплатоспроможності уряду на заданому часовому інтервалі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні теоретичні підходи вчених щодо стійкості державних фінансів стали об'єктом дослідження значної кількості науковців. Серед них необхідно згадати роботи таких вітчизняних дослідників, як О.В. Глушко, В.О. Макаренко, Р.М. Сиротяк, Л.І. Сопільник, Л.І. Новосельська, С.О. Якубовський, а також російських: Т.М. Бурделова, С.О. Власов, А.С. Громова, В.В. Мітрохін, О.В. Мітякова та інших. Досліджувана проблема активно вивчається західними вченими, такими як Ф. Балассоне, Л. Бандієра, О. Бланшар, Н. Будина, Р. Вудс, Д. Франко та багатьма іншими. Проте, в сучасній українській економічній науці понятійна структура визначення фіскальної стійкості недостатньо досліджена з урахуванням закордонних підходів.

Постановка завдання. Дослідити основні підходи до визначення поняття стійкості державних фінансів та надати попередні оцінки щодо стійкості